

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБАМ,
ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ
В АНТИТЕРОРИСТИЧНІЙ ОПЕРАЦІЇ

Матеріали
міжвідомчої науково-практичної конференції
(Київ, 30 березня 2016 року)

Частина 1

Київ 2016

Лановенко І.І., доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Академії праці, соціальних відносин і туризму, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент;
Матвієнко О.В., науковий співробітник лабораторії екологічної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

СИСТЕМНЕ БАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ В АТО

Вивчення досвіду роботи психологічних служб європейських країн та США, а також враховуючи, культурні, політичні та економічні особливості проведення антитерористичної операції на теренах України передбачає, враховуючи національні реалії, *комплексної системи забезпечення психологічного супроводу та підтримки безпосередніх учасників АТО.*

АТО не повинно стати «чорною дірою» що поглинає особистість. А від так в організації психологічного супроводу виконання службових обов'язків бійців АТО потрібні системні підходи з урахуванням динаміки від «До», «В процесі» та «Після» отримання відповідного досвіду.

Стратегічними завданням розробки системи психологічного супроводу та підтримки бійця АТО, на нашу думку, повинна стати організація формування спеціальної, зокрема, військової психологічної служби яка була б спрямована на профілактику чи виявлення психологічних проблем, починаючи з когнітивного дисонансу та закінчуючи проблематикою аномальної психології, реабілітації та ресоціалізації.

Зрозуміло, що спосіб життя особи, що мобілізована, викликає зміни стану ставлення суб'єкта не тільки до умов буття, але і до існуючої нормативної системи, його самовизначення. Змінюється Я-концепція, світосприйняття, відповідно і самопроекування майбутнього.

Психологічний аналіз, прогнозування поведінки таких осіб повинно стати першим етапом психологічного супроводу осіб для служби в АТО. Створення надійної системи психологічного добору для служби в зоні АТО, «відсів» осіб для яких екстремальні умови у бойовій та наближеній до бойовій обстановці можуть знижувати їх здатність до усвідомленої вольової поведінки, особливо в ситуаціях поводження з людьми які не вчиняють збройного опору відповідно законним вимогам України, є пріоритетним і навряд чи викличе сумніви.

Немаловажним є і встановлення мотивації прагнення або небажання служби в зоні АТО, адже мотив є (навіть у прихованому вигляді) рушієм подальшої активності.

Спільна з кримінологами розробка програм профілактики дисциплінарних та інших правопорушень учасниками АТО, виявлення психологічних якостей та психічних аномалій які заважають ефективному виконанню службових обов'язків, можуть спричинити тяжкі наслідки для реалізації ідеологічних та політичних завдань АТО та гуманітарної, а не тільки військової місії ЗСУ у «сірій» та «червоній» зоні розмежувань. Останнє бачаться нами пріоритетним та зв'язуючим з *другим етапом психологічного супроводу*, або «В процесі».

На цьому етапі дуже важливим є проведення моніторингу психологічного стану особистого складу, надання психокорекційної допомоги в умовах бойових дій. Мова йде і про підвищення адаптаційних можливостей, і про зняття емоційного стресу, і про попередження психосоматичних відхилень, адже нові вимоги викликають нові загрози для існування «Я»: «Я- фізичного», «Я - психологічного», інших безумовних складових «Я-концепції» особистості (наприклад, ми не повинні відгороджуватися від аксіологічних питань що виникають в ході бойових дій з культурологічної точки зору).

Зміни позицій особистості відносно аксіологічних уявлень про буття прямо або опосередковано впливають не тільки на індивідуальну поведінку, але у більш масштабному, соціально-психологічному вимірі на сценарій подальшої поведінки за межами екстремальних умов зони АТО.

Останнє стосується як міжособистісних відносин так і соціального поведіння, соціальної активності в цілому. В цьому контексті, *третьою етапом психологічного супроводу, психологічної допомоги повинен спиратися на завдання ресоціалізації*, коли індивідуальні досягнення не затьмарюють у свідомості особистості колективні цілі розвитку.

Новий етап життя після участі у АТО, особливо враховуючи швидкоплинні зміни «мирного» існування суспільства потребує відповідної ресоціалізації як на макро - так і у мікросередовищі існування особистості (товариство, родина, тощо).

Життя поза протистояння з супротивником на рівні ризику існування потребує нового осмислення, нових сценаріїв, нових адаптивних формул. Завданням психологічної допомоги та супроводу на цьому етапі передусім є гармонізація відносин особистості з оточенням. Адаптація учасника АТО в цих умовах може тривати досить довго та бути досить болісною (принаймні з психологічної точки зору).

Конкретизуючи завдання психолога на цьому етапі можна виділити професійну зосередженість на:

1. психологічному здоров'ї особи, зняття (пом'якшення) наслідків постстресових розладів;
2. використанні ресурсу психолога як одного з посередників між соціумом та людиною яка потребує спеціальної уваги;
3. адаптації до інших, зокрема, нормативних умов життя;
4. гармонізації родинних відносин, особливо шлюбних, з урахуванням можливостей сімейної психотерапії.

В межах цих, та інших завдань психологічного супроводу та допомоги учасникам АТО є групова психотерапія, терапія посттравматичних розладів, сімейна психотерапія, індивідуальне психологічне консультування, психотерапія екзистенціальної спрямованості, а також, в цілому, супровід психолога на всіх етапах ресоціалізації особи яка була учасником АТО та безпосередньо приймала участь у бойових діях чи перебувала в іншій екстремальній обстановці.